

Europapolitisk samarbeid i Østlandssamarbeidet

Arena for interessepolitisk arbeid og påvirkning

Underlag til møte i forumet 30. april 2021

Innledning

Beslutninger i EU påvirker rundt halvparten av sakene i norske fylkesting, og norske aktører kommer ofte for seint inn i beslutningsprosessene i EU. Dette viser at det europapolitiske arbeidet er viktig for fylkeskommunenes daglige arbeid. Det krever et langsiktig interessepolitisk arbeid å sikre gode rammebetingelser og tilgang til finansiering, og dette kan gjøres gjennom å påvirke politiske beslutninger her hjemme og i EU. Slikt løpende påvirkningsarbeid vil kunne styrkes gjennom samhandling, samarbeid og koordinering på hjemmebane - og ved å bygge allianser til regioner, organisasjoner og nettverk i Europa.

Norge og EU/EØS

EØS-avtalen er viktig for Norge. Store utfordringer som klima, migrasjon og digitalisering trenger løsninger på tvers av landegrenser. Gjennom avtalen har norsk næringsliv tilgang til det indre markedet i EU. Som en liten åpen økonomi er Norge trolig et av landene som har tjent mest på en forutsigbar og omfattende internasjonal handel, særlig med EU-land. Felles standarder og regelverk med andre EU-land har også tjent norske forbrukere, reisende og arbeidstakere på flyttefot.

For å få gjennomslag i EU for norske interesser i saker Norge prioriterer høyt, legger den norske regjeringen til grunn en samordnet europapolitikk som bygger på åpenhet, kunnskap og politisk engasjement. I regjeringens gjeldende europastrategi legges det til grunn at en gjennom økt og bedre samarbeid mellom forvaltningsnivåene skal styrke europapolitikken.

Statsminister Erna Solberg sa bl.a. følgende i sitt video-møte med kommisjonspresident van der Leyen 9.11.20

- *Samarbeidet med EU er viktig for å fremme og gjennomføre grønn omstilling i Norge. Vi skal være en partner med EU i Europas grønne giv, og vi skal også stå sammen med EU i oppfølgingen av Parisavtalen og FNs bærekraftsmål.*

EU/EØS og fylkeskommunene

Regjeringen ønsker å legge til rette for at departement og direktorat styrker samarbeidet med regionalt folkevalgt nivå i det europapolitiske strategiarbeidet og arbeidet med prioriterte satsinger på nasjonalt nivå.

I Ot. Prop. 84 S (2016 - 2017) står følgende; «Det å avdekke og skape konsensus om regionens utfordringer handler om å forstå rammebetingelser også utenfor den nasjonale rammen. Norske regioner påvirkes i stor grad av faktorer utenfor den nasjonale rammen, slik som globalisering, teknologiutvikling, migrasjons- og flyktningestrømmer, overnasjonale regelverk, EUs regelverk og politikutfordring. Derfor er

regional tilstedeværelse på europeiske og internasjonale arenaer helt sentralt for å kunne se egne utfordringer i et internasjonalt bilde». <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-84-s-20162017/id2546597/>

Gjennom sin deltakelse i europeiske samarbeidsorganer har fylkeskommunene i dag innflytelse på EUs utforming av sin politikk. Dette er et viktig element i den rollen de nye regionene kan spille gjennom sitt internasjonale engasjement.

I NIBR-rapport 2018:13 «EU på dagsorden i norske kommuner og fylkeskommuner», utarbeidet på oppdrag av KS, framgår det at rundt 50% av sakene i norske fylkesting påvirkes av beslutninger tatt i EU. I analysen vises det til at 41 prosent av sakene hadde rettslige berøringspunkter, mens 23 prosent av sakene hadde en forbindelse til det politiske arbeidet i EU. 14 prosent av sakene var både politisk og rettslig berørt. Både kommunene og fylkeskommunene berøres av EUs beslutninger, men også næringsliv, utdanning, forskning og befolkningen som sådan.

Fylkestingsakene er i stor grad rettslig berørt av direktiver som regulerer saksbehandling, prosess og organiseringen av arbeidet. Det gjelder eksempelvis EUs rammedirektiv for vann og innkjøpsregelverket. Det betyr at EU setter rammer ikke bare for innholdet i politikken, men også for hvordan det regionale nivå kan organisere arbeid og saksbehandling.

Når det gjelder de politiske berøringspunktene fordeler de seg ganske bredt på flere forskjellige saksområder, som regional planlegging og klima og miljø saker, samferdsel, kultur og folkehelse. Politiske forbindelsespunkter forekommer hyppigst i samferdselssaker, samt regional planlegging. Det skyldes at disse sakene omfatter miljø- og klimamål, hvor Norge koordinerer det nasjonale arbeidet i stor grad med EU og internasjonalt.

<https://fagarkivet.oslomet.no/bitstream/handle/20.500.12199/5892/2018-13.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

I tankesmien Agendas notat fra juni 2020 «FRA HANDLINGSRUM TIL POLITISK HANDLING» er det bl.a. påpekt følgende:

På tvers av politikkområder ser vi for ofte at norske aktører kommer for sent inn i europeiske beslutningsprosesser til å påvirke og tilpasse dem i utformingen. Det er dessuten få tradisjoner for å utfordre og tolke regelverket fra EU. Dermed blir det mindre plass til politikk og store samfunnsspørsmål blir redusert til juridiske betenkninger. Det er et demokratisk problem.

https://tankesmienagenda.no/uploads/documents/medias/20200612_endelig_versjon_1593070915605.pdf

Aktiv deltakelse i europeiske paraplyorganisasjoner gir fylkeskommunene samarbeidsallianser og åpner dørene for norske aktører. Dette er arenaer både for overvåking og for påvirkning av aktuelle og viktige saker.

EU/EØS, fylkeskommunene og nasjonale myndigheter

EU-politikk påvirker Norge gjennom EØS-avtalen, og regjeringen og departementene er viktige aktører for å påvirke EUs politikk i forkant og å ta stilling til ulike initiativ, lover og regler som kommer fra Brussel. Løpende kontakt med Utenriksdepartementet (UD) og den norske EU-delegasjonen i Brussel er viktige innfallsporter for å overvåke og påvirke. Fagdepartementene er sentrale i behandling av saker og for hvordan lover skal gjennomføres i Norge. Konsekvenser av EU-politikk og lovgivning for lokale og regionale myndigheter skal ifølge utredningsinstruksen¹

¹ Utredningsinstruksen gjelder fullt ut for alt utredningsarbeid som dreier seg om oppgaver og plikter for kommuner og fylkeskommuner. Videre gjelder instruksen for arbeid med EØS- og Schengen-regelverk, fra

inngå i dokumenter i EØS-databasen. I tillegg gjennomfører fagdepartementene ulike høringer i EU/EØS saker med relevans for fylkeskommunene.

I Ot. Prop. 84 S (2016 - 2017) er bl.a. følgende nedfelt: «Fylkeskommunane, og etter kvart dei nye fylkeskommunane, må involverast tidlegare og meir aktivt i det europapolitiske arbeidet til departementa og etatane. Slik vil departementa få tilgang til nye perspektiv, kompetanse dei sjølv ikkje sit på, og fleire kanalar for påverknad i europapolitikken enn dei foruma staten sjølv er representert i. Samstundes vil ein slik tovegsprosess gje fylkeskommunane betre innblikk i dei langsiktige moglegheitene og utfordringane departementa arbeider med».

Bakgrunn - Østlandssamarbeidet

Europapolitisk samarbeid har sammen med samferdsel vært basis for landsdelssamarbeidet på Østlandet siden etableringen i 1993. Den politiske organiseringen av det europapolitiske arbeidet har utviklet seg og endret seg over tid. Representantskapet i Østlandssamarbeidet etablerte i mars 2020 et Europapolitisk forum for fylkeskommunene på Østlandet. Forumet har som mandat å være en møteplass for politikere fra de tre fylkeskommunene og Oslo kommune og utgjøre en felles arena for politikkovertvåking, påvirkning og dialog.

En av de viktigste rollene til Østlandssamarbeidet, som fylkeskommunenes felles plattform for landsdelssamarbeidet, er å utgjøre en felles stemme i interessepolitikken. Ved å stå sammen i det interessepolitiske arbeidet får fylkeskommunene større gjennomslag. Som en del av dette vil det europapolitiske samarbeidet kunne styrke fylkeskommunenes mulighetsrom til å påvirke europeisk politikk og utformingen av relevante virkemidler i EU innen de til enhver tid prioriterte områdene for samarbeidet. Samferdsel og næring og kompetanse er pr. dato de prioriterte områdene.

Uttalelser på vegne av Østlandssamarbeidet må formelt vedtas i representantskapet. De fagpolitiske utvalgene kan avgi uttalelser og ha dialog med nasjonale og internasjonale myndigheter og aktører i saker som berører eget fagområde.

Østlandssamarbeidets handlingsprogram for 2021

ØS som landsdelssamarbeid har fokus på å gjøre felles front i saker av felles interesse og samordne posisjoner og budskap inn mot nasjonale myndigheter og påvirke europeiske prosesser.

- Løpende overvåking, dialog og påvirkning av europapolitiske prosesser, både nasjonalt og i EU-systemet
 - utvikle av Europaforum som arena
 - bidra aktivt med innspill til europapolitisk arbeid i de fagpolitiske utvalgene for samferdsel og infrastruktur og næring og kompetanse
 - påvirke rammebetingelser for fylkeskommunenes arbeid inn mot programmer og prosjekter
- Østlandssamarbeidet deltar aktivt i nettverk og partnerskap med andre europeiske regioner. Arenaene er viktig for det interessepolitiske arbeidet på europeisk nivå og for nettverksbygging rettet mot program og prosjekt.

identifisering av nye initiativ i EU og formulering av norske posisjoner til innlemmelse i EØS-avtalen eller Schengen-avtalen og gjennomføring i norsk regelverk. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/instruks-om-utredning-av-statlige-tiltak-utredningsinstruksen/id2476518/>